

Kulturnämnden
Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Datum:
2026-02-13

Diarienummer:
KTN-2026-00014

Handläggare:
Anna Röst

Samrådsyttrande över detaljplan för kvarteret Moränen och del av kvarteret Marmorn

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för kvarteret Moränen och del av kvarteret Marmorn

Ärendet

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för kvarteret Moränen och del av kvarteret Marmorn i samrådsskede 9 januari-20 februari 2026. Anstånd med svar har beviljats till den 27 mars 2026.

Detaljplanen syftar till att möjliggöra en förtätning av planområdet med bostäder, centrumlokaler och parkering motsvarande upp till 300 lägenheter och cirka 150 parkeringsplatser samt 300 kvadratmeter centrumlokaler.

Beredning

Ärendet har beretts av avdelningen Uppsala konst och kulturarv inom kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Planområdet är beläget i centrala Eriksberg intill Västertorg och avgränsas av Granitvägen i norr och öster, Marmorvägen i söder samt Eriksbergsskolan och Hågalsskolan i väster.

Planområdet omfattar cirka 5,5 hektar och är idag bebyggt med flerfamiljshus från 1950-talets slut och 1960-talets början, så kallade skivhus i sju respektive nio våningar, samt en panncentral. Den befintliga bebyggelsen omges av parkmark med grönska

enligt tidens stadsbyggnadsideal.

I tjänsteskrivelsen sammanfattas detaljplanens huvuddrag. För mer information om detaljplanen inklusive plankarta och planbeskrivning hänvisas till denna webbsida: www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/dialog/tyck-till-om-detaljplan-for-kvarteret-moranen-och-del-av-kvarteret-marmorn--samrad/

Planförslaget

Planförslaget syftar till att möjliggöra fjorton nya byggnader i planområdet, genom förtätning av den befintliga bebyggelsen enligt följande:

- 1) Mot Granitvägen föreslås fyra nya femvåningshus, som ska ersätta befintlig markparkering. Husen placeras vinkelrätt mot de befintliga skivhusen.
- 2) Söder om skivhusen föreslås fem byggnader om två till tre våningar.
- 3) Vidare möjliggörs tre punkthus om sju våningar väster om det högsta skivhuset (som har nio våningar), där det idag är en kvarterspark kallad Marmorskogen. I området finns också en befintlig byggnad som tidigare varit panncentral och idag nyttjas som förskola. Planen medför att byggnaden rivs.
- 4) Öster om skivhuset, där det idag är markparkering, grönska och gräsytor, föreslås ett nytt punkthus i sju våningar, samt ett mobilitetshus i två plan.

Kulturarv inom planområdet

Planområdet är en del av stadsdelen Eriksberg, där bebyggelsen är präglad av 1900-talets olika stadsbyggnadsideal. Stadsplanen för Eriksberg fastslogs 1944, utifrån riktlinjer och skisser av stadsarkitekt Gunnar Leche. Biträdande stadsarkitekt Per Bohlin och stadsträdgårdsmästare Pehr Boierth färdigställde planen.

De modernistiska stadsplanerna präglades av distansering från slutna kvarter till förmån för rymd, ljus och grönska – så kallade ”hus i park”-ideal som fortfarande präglar Eriksberg.

Västra Eriksberg, där planområdet är beläget, uppfördes under åren 1957–1963. Här ses de karaktärsdrag som är typiska för tidens stadsplanering: husen är placerade utifrån topografin och växtligheten, bostadsområdena är avskilda med omgivande grönstruktur och gröna gårdar, och biltrafiken separeras från gång- och cykeltrafiken och leds på terränganpassade svängda vägar.

Skivhusen i planområdet är tydliga representanter för den arkitektoniska strömning som initierades av den franske arkitekten Le Corbusier under 1900-talets första hälft. De högresta smala siluetterna med luftig placering repeteras i grönska, och dominerar över låga garagelängor och öppna gårdar. Skivhusen har förändrats genom åren genom tilläggsisolering, nya fasadbeklädnader och ny färgsättning.

Den tidigare panncentralen, uppförd samtidigt som kvarteret Marmorn 1960–62, visar på två viktiga funktioner i efterkrigstidens samhälle: teknisk innovation och välfärd. Redan från början fanns en förskola i en del av byggnaden. Byggnaden är exteriört oförändrad sedan byggtiden.

I planområdet utgör också offentlig konst en viktig del av kulturarvet, vilket beskrivs nedan.

Offentlig konst

Inom planområdet finns befintliga konstnärliga värden. Muralmålningar med titeln *Techno, Techne Teckna* från 2014 av konstnären Carolina Falkholt ägs av fastighetsägaren Uppsalahem AB. Konstverken utgör en triptyk belägen på Granitvägen 10 samt en satellit i Gottsunda centrum. Konstverket uppfördes 2014 i samband med firandet av "Fredsåret" och uppfördes som en kommentar till yttrandefriheten och i kontexten av miljonprogramsområden i Eriksberg och Gottsunda i Uppsala. Konstverket föreställer tre ord gestaltade genom det svenska handalfabetet i en fjällliknande tecknad struktur mot den gula fasaden. Ordet Techno står för upprepning, ordet Techne är grekiska för konst, kunskap och hantverk och ordet Teckna gestaltar handlingen. Konstverket uppfördes under kulturnatten 2014 i samband med en performance där ett musik-, ljus- och ljudverk genomfördes av olika kulturaktörer under uppförandet av konstverket.

Konstverken är placerade i lodrät riktning på gavelfasaderna och är menade att vara en del av siktlinjen från gatumiljön och gårdsplanen.

De två muralmålningarna på Granitvägen utgör en del av det fysiska kulturarvet inom detaljplaneområdet.

Fig. 1 Markering av befintlig konst inom detaljplanen (Carolina Falkholts två muralmålningar på fasaderna av Uppsalahems byggnader på Granitvägen) och intill detaljplanen (Arne Jones tidigare konstverk på Västertorg).

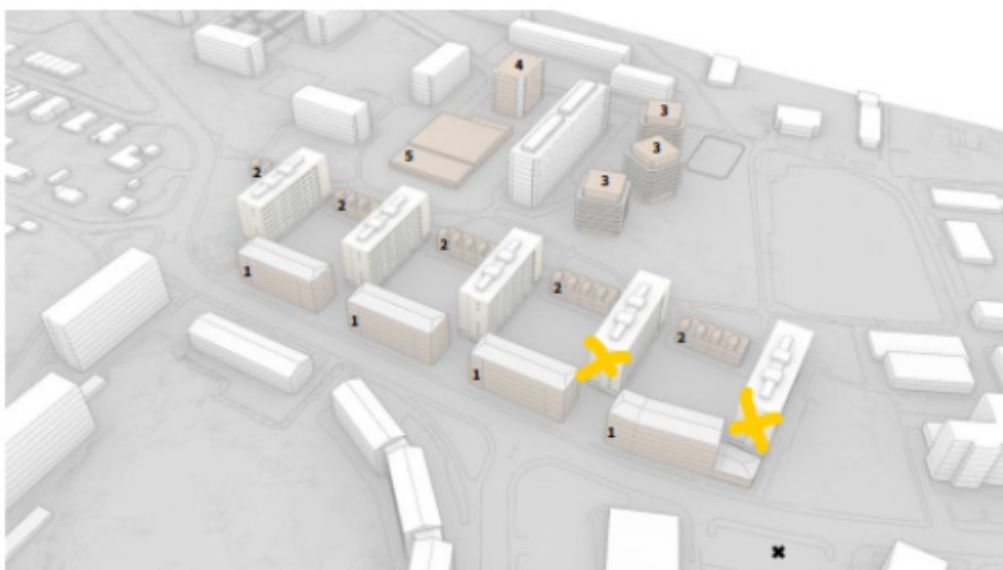

Fig. 2–3, ovan. Platserna för muralmålningarna av konstnären Carolina Falkholt på Uppsalahem AB:s fastigheter vid Granitvägen. Fig. 4–5, nedan. De aktuella muralmålningarna.

I anslutning till planområdet ligger Västertorg där det kommunala konstverket "Rosa Fontana" från 1966 av konstnären Arne Jones en gång uppfördes. Konstverkets original från 1966 är nedmonterat och ingår i Uppsala kommuns konstsamlingar. Originalen ersattes 2010 av en replika som i dagsläget är stulen, enbart fontänfunktionen finns idag på platsen. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen utreder fortfarande hantering efter stölden samt beslut om eventuell ny replika.

Kulturarv i planförslaget

Planförslaget innebär att planområdet kraftigt förändras, då fjorton byggnader tillkommer. Planbeskrivningen bygger sina ställningstaganden på 1) en kulturmiljöutredning som togs fram i samband med Planprogram för Eriksberg och Ekebydalen (Tyréns 2017, dock inte bilagd planhandlingarna) och 2) en kulturmiljöutredning och antikvarisk konsekvensbedömning med fokus på panncentralen (Hus o Historia AB 2025). Den offentliga konsten i planområdet förekommer inte i någon av utredningarna och omnämns inte heller i planbeskrivningen.

I planbeskrivningen anges att detaljplanen anpassar de nyttillkommande byggnaderna efter platsens kulturmiljövärden. Avseende placering av byggnader hänvisar man till att kulturmiljöutredningen visat att parkstråket mellan kvarteret Marmorn och kvarteret Moränen har hög känslighet för förändring. Parkstråket fredas därför.

Den gamla panncentralen/förskolan bedömdes i kulturmiljöutredningen 2017 ha ett högt kulturhistoriskt värde, och bedömdes i kulturmiljöutredning och konsekvensbeskrivning (2025) som särskilt värdefull enligt Plan- och bygglagen 8 kap. 13 §.

Med hänvisning till att konsekvensbeskrivningen också nämner 1) att panncentralen inte är unik i landet och 2) att förtätningen kommer att innebära en så stor förändring av området att förlusten av panncentralen i det större sammanhanget inte medför mer än begränsad negativ påverkan medger planförslaget att panncentralen rivs. I planbeskrivningen uppges att skorstenen "kan vara kvar". Den är dock inte skyddad i planen.

Planförslaget presenterar inga ställningstaganden eller konsekvensbedömningar avseende den offentliga konsten.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens bedömning

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen är oeniga med den bedömning av anpassning till kulturhistoriska värden som presenteras i planförslaget. Det kan konstateras att de rekommendationer som togs fram i den kulturmiljöutredning som man hänvisar till (men som inte bilagts planhandlingarna) inte följs.

Följande punkter kan lyftas fram:

- Det stämmer att det parkstråk som är beläget mellan kvarteret Marmorn och kvarteret Moränen bedömdes ha hög känslighet för förändring i kulturmiljöutredningen och det är positivt att det fredas. Dock identifierades även ytorna mellan skivhusen som känsliga för förändring. Grönstrukturen längs med Granitvägen identifierades som ett värdebärande karaktärsdrag – en kvalitet som bedömdes bör bilda utgångspunkt vid förtätning av området.

Dessa ytor och grönstrukturen påverkas kraftigt eller försvinner vid planens förverkligande.

I kulturmiljöutredningen (2017) föreslogs en förtätning utifrån områdets kulturmiljökvantiteter. Förslaget refereras inte i planbeskrivningen. Nedan beskrivs hur utredningens förslag och planförslaget skiljer sig från varandra:

- Mot Granitvägen föreslås i planförslaget fyra nya femvåningshus, som ska ersätta befintlig markparkering. Husen placeras vinkelrätt mot de befintliga skivhusen. Grönstråket försvinner.

Kulturmiljöutredningens förslag: Befintliga garage kan ersättas med lamellhus i cirka fyra våningar under förutsättning att hänsyn tas till befintlig trädad (grönstråket) utmed Granitvägen

- Söder om skivhusen föreslås fem byggnader om två till tre våningar. Kulturmiljöutredningens förslag: Området utgör en del av gårdsmark som är känslig för förändring och grönstråket som är mycket känsligt för förändring.

Kulturmiljöutredningens förslag: Ingen ny bebyggelse föreslås här.

- Planen möjliggör tre punkthus om sju våningar väster om det högsta skivhuset (som har nio våningar), där det idag är en kvarterspark kallad Marmorskogen. I området finns också en befintlig byggnad som tidigare varit panncentral och idag nyttjas som förskola. Planen medför att byggnaden rivs.

Kulturmiljöutredningens förslag: Här ryms med fördel en byggnad för kulturell, offentlig eller publik verksamhet för att utveckla centrumområdet. Byggnaden bör inte vara högre än tre våningar och ha koppling till Västertorg genom stråk.

- Öster om skivhuset, där det idag är markparkering, grönska och gräsytor, föreslås ett nytt punkthus i sju våningar, samt ett mobilitetshus i två plan som sträcker sig över större delen av ytan.

Kulturmiljöutredningens förslag: Nya byggnader kan ersätta befintlig parkering. Huskroppar bör ta liten markyta i anspråk och får inte vara högre än skivhusen. Förslagsvis hustyp med litet fotavtryck för att bevara områdets luftighet.

Vidare konstaterar Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen att den värdefulla offentliga konsten i området påverkas negativt av förtätning. Konstverken är placerade i lodrät riktning på fasaderna och är menade att vara en del av siktlinjen från gatumiljön och gårdsplanen. Planerna på förtätning kring de befintliga huskropparna kan påverka synligheten av konstverken nämnvärt samt därmed tillgängligheten och en förändrad monumental upplevelse av konstverken. I nuläget finns en genomsiktighet av den intilliggande grönskan från allé-planteringarna.

Sammanfattningsvis rekommenderar Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen att Kulturnämnden avstyrker planen i sitt nuvarande skick.

I det fortsatta detaljplanearbetet bör de rekommendationer som ges i kulturmiljöutredningen (2017) följas och det bör säkerställas att den offentliga konsten inte påverkas negativt vid förtätning. Den tidigare panncentralen/förskolan bör i första hand bevaras, då den är den enda byggnad i området som bibehåller sitt ursprungliga

utseende exteriört. I andra hand bör skorstenen föras med rivningsförbud och lämpliga varsamhetsbestämmelser.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse 13 februari 2026.
- Bilaga 1, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för kvarteret Moränen och del av kvarteret Marmorn

Kulturnämnden

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Samrådsyttrande över detaljplan för kvarteret Moränen och del av kvarteret Marmorn

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för kvarteret Moränen och del av kvarteret Marmorn i samrådsskede 9 januari – 20 februari 2026. Anstånd med svar har beviljats till den 27 mars 2026.

Planområdet, beläget i stadsdelen Eriksberg, är präglad av de stadsplaneringsideal som var aktuella under 1950- och 1960-talet. Här ses de karaktärsdrag som är typiska för tiden: husen är placerade utifrån topografin och växtligheten, bostadsområdena är avskilda med omgivande grönstruktur och gröna gårdar, och biltrafiken separeras från gång- och cykeltrafiken och leds på terränganpassade svängda vägar.

Området utgör således ett kulturarv som berättar om 1900-talets Sverige. Dess värden är väl beskrivna i den kulturmiljöutredning som framtagits inför *Planprogram för Eriksberg och Ekebydalen* (2017) samt en kulturmiljöutredning och konsekvensanalys med fokus på en välbevarad panncentral med särskilt högt kulturhistoriskt värde från 1960–62 som framtagits i det aktuella planarbetet (2025).

I planområdet utgör offentlig konst en viktig del av kulturarvet, genom två monumentala muralmålningar av konstnären Carolina Falkholt. Konstverket uppfördes 2014 i samband med firandet av "Fredsåret" och uppfördes som en kommentar till yttrandefriheten och i kontexten av miljonprogramsområden i Eriksberg och Gottsunda i Uppsala. Konstverken är placerade i lodrät riktning på gavelfasaderna mot Granitvägen och är menade att vara en del av siktlinjen från gatumiljön och gårdsplanen.

Planförslaget innebär att planområdet kraftigt förändras, då fjorton byggnader tillkommer. I planbeskrivningen anges att detaljplanen anpassar de nytillkommande byggnaderna efter platsens kulturmiljövärden. Avseende placering av byggnader hänvisar man till att kulturmiljöutredningen (2017) visat att parkstråket mellan kvarteret Marmorn och kvarteret Moränen har hög känslighet för förändring. Parkstråket fredas därför från ny bebyggelse.

Den gamla panncentralen/förskolan bedömdes i kulturmiljöutredningen 2017 ha ett

högt kulturhistoriskt värde, och bedömdes i kulturmiljöutredning och konsekvensbeskrivning (2025) som särskilt värdefull enligt Plan- och bygglagen 8 kap. 13 §.

Med hänvisning till att konsekvensbeskrivningen också nämner 1) att panncentralen inte är unik i landet och 2) att förtätningen kommer att innebära en så stor förändring av området att förlusten av panncentralen i det större sammanhanget inte medför mer än begränsad negativ påverkan medger planförslaget att panncentralen rivs. I planbeskrivningen uppges att skorstenen ”kan vara kvar”. Den är dock inte skyddad i planen.

Planförslaget presenterar inga ställningstaganden eller konsekvensbedömningar avseende den värdefulla offentliga konsten.

Kulturnämnden är oeniga med den bedömning av anpassning till kulturhistoriska värden som presenteras i planförslaget. Det kan konstateras att de rekommendationer som togs fram i den kulturmiljöutredning som man hänvisar till (men som inte bilagts planhandlingarna) inte följs.

Följande punkter kan lyftas fram:

- Det stämmer att det parkstråk som är beläget mellan kvarteret Marmorn och kvarteret Moränen bedömdes ha hög känslighet för förändring i kulturmiljöutredningen och det är positivt att det fredas. Dock identifierades även ytorna mellan skivhusen som känsliga för förändring. Grönstrukturen längs med Granitvägen identifierades som ett värdebärande karaktärsdrag – en kvalitet som bedömdes bör bilda utgångspunkt vid förtätning av området. Dessa ytor och grönstrukturen påverkas kraftigt eller försvinner vid planens förverkligande.

I kulturmiljöutredningen (2017) föreslogs en förtätning utifrån områdets kulturmiljökvaliteter. Förslaget refereras inte i planbeskrivningen. Nedan beskrivs hur utredningens förslag och planförslaget skiljer sig från varandra:

- Mot Granitvägen föreslås i planförslaget fyra nya femvåningshus, som ska ersätta befintlig markparkering. Husen placeras vinkelrätt mot de befintliga skivhusen. Grönstråket försvinner.

Kulturmiljöutredningens förslag: Befintliga garage kan ersättas med lamellhus i cirka fyra våningar under förutsättning att hänsyn tas till befintlig trädrad (grönstråket) utmed Granitvägen

- Söder om skivhusen föreslås fem byggnader om två till tre våningar.

Kulturmiljöutredningens förslag: Området utgör en del av gårdsmark som är känslig för förändring och grönstråket som är mycket känsligt för förändring. Ingen ny bebyggelse föreslås här.

- Planen möjliggör tre punkthus om sju våningar väster om det högsta skivhuset (som har nio våningar), där det idag är en kvarterspark kallad Marmorskogen. I området finns också en befintlig byggnad som tidigare varit panncentral och idag nyttjas som förskola. Planen medför att byggnaden rivs.

Kulturmiljöutredningens förslag: Här ryms med fördel en byggnad för kulturell, offentlig eller publik verksamhet för att utveckla centrumområdet. Byggnaden bör inte vara högre än tre våningar och ha koppling till Västertorg genom stråk.

- Öster om skivhuset, där det idag är markparkering, grönska och gräsytor, föreslås ett nytt punkthus i sju våningar, samt ett mobilitetshus i två plan som sträcker sig över större delen av ytan.

Kulturmiljöutredningens förslag: Nya byggnader kan ersätta befintlig parkering. Huskroppar bör ta liten markyta i anspråk och får inte vara högre än skivhusen. Förslagsvis hustyp med litet fotavtryck för att bevara områdets luftighet.

Kulturnämnden anser att den värdefulla offentliga konsten i området påverkas negativt av förtätning. Konstverken är placerade i lodrät riktning på fasaderna och är menade att vara en del av siktlinjen från gatumiljön och gårdsplanen. Planerna på förtätning kring de befintliga huskropparna kan påverka synligheten av konstverken nämnvärt samt därmed tillgängligheten och en förändrad monumental upplevelse av konstverken. I nuläget finns en genomsiktighet av den intilliggande grönskan från allé-planteringarna.

Kulturnämnden avstyrker planen i sitt nuvarande skick.

I det fortsatta detaljplanearbetet bör de rekommendationer kring förtätning som ges i kulturmiljöutredningen (2017) följas och det bör säkerställas att den offentliga konsten inte påverkas negativt vid förtätning. Den tidigare panncentralen/förskolan bör i första hand bevaras, då den är den enda byggnad i området som bibehåller sitt ursprungliga utseende exteriört. I andra hand bör skorstenen förses med rivningsförbud och lämpliga varsamhetsbestämmelser.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Anna Eriksson
Nämndsekreterare